

Study of Effective School Related Factors in High-Risk Behaviors of Adolescents in Qazvin

Ahmad Usefinezhad¹ , Kiumars Farahbaksh^{1,*} , Hossein Salimi Bajestani¹ ,
Mohammad Asgari²

¹ Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

² Department of Psychometric, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

* **Corresponding Author:** Kiumars Farahbaksh, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: farahbaksh@atu.ac.ir

Abstract

Received: 06/12/2021
Revised: 03/01/2022
Accepted: 06/01/2022
ePublished: 10/09/2022

How to Cite this Article:

Usefinezhad A, Farahbaksh K, Salimi Bajestani H, Asgari M. Study of Effective School Related Factors in High-Risk Behaviors of Adolescents in Qazvin. *Pajouhan Scientific Journal*. 2022; 20(3): 177-187. DOI: 10.61186/psj.20.3.177

Background and Objectives: It is essential to identify factors that can prevent or reduce high-risk behaviors; therefore, the present study aimed to study effective factors related to school in high-risk behaviors of adolescents in Qazvin.

Materials and Methods: The research method was qualitative along with conventional content analysis. The statistical population of the study included healthy adolescents exposed to high-risk behaviors and experts (psychologists, counselors and sociologists) in Qazvin in the first six months of 2021. 10 experts were selected by snowball sampling method and 32 adolescents were selected by purposive sampling method. Semi-organized interviews were used to collect data. Theme analysis technique was used to analyze the data.

Results: Based on the results of the study of school risk factors in the tendency to adolescents' risky behaviors, sub-themes of school security status, school context, poor support resources at school, school location, inappropriate social atmosphere, inappropriate role models and inappropriate educational programs in school were derived.

Conclusions: Based on the lived experience of adolescents and professionals, a set of school related factors are involved with high-risk adolescent behavior. Therefore, the results require more attention of counselors, teachers and officials of institutions related to education in this field.

Keywords: High Risk; Experiences; School; Adolescent

بررسی عوامل مدرسه‌ای مؤثر در رفتارهای پرخطر نوجوانان شهر قزوین

احمد یوسفی نژاد^۱، کیومرث فرحبخش^{۱*}، حسین سلیمی بجستانی^۱، محمد عسگری^۲

^۱ گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

^۲ گروه سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: کیومرث فرحبخش، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

ایمیل: farahbakhsh@atu.ac.ir

چکیده

سابقه و هدف: شناسایی عواملی که بتواند از رفتارهای پرخطر پیشگیری کند یا کاهش دهد بسیار ضروری است؛ بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مدرسه‌ای مؤثر در رفتارهای پرخطر نوجوانان شهر قزوین صورت گرفت.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش، کیفی و از نوع تحلیل محتوای عرفی بود. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل نوجوانان سالم و در معرض رفتارهای پرخطر و خبرگان (روانشناسان، مشاوران و جامعه‌شناسان) شهر قزوین در شش ماه نخست سال ۱۴۰۰ بودند که ۱۰ خبره به روش نمونه‌گیری گلوله‌ای برفی و ۳۲ نوجوان به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌ی نیمه‌سازمان‌یافته استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک تحلیل مضمون استفاده گردید.

یافته‌ها: بر اساس نتایج، در بررسی عوامل مدرسه‌ای خطرناک در گرایش به رفتارهای پرخطر نوجوانان مضامین فرعی جو امنیتی مدرسه، فیزیک مدرسه، منابع حمایتی ضعیف در مدرسه، موقعیت مکانی مدرسه، جو اجتماعی نامناسب مدرسه، الگوهای نقشی نامناسب کارکنان و برنامه‌های آموزشی نامناسب در مدرسه به دست آمد.

نتیجه‌گیری: بر اساس تجربه‌ی زیسته‌ی نوجوانان و متخصصان، مجموعه‌ای از عوامل مدرسه‌ای در بروز رفتار پرخطر نوجوانان نقش دارند. لذا توجه بیشتر مشاوران، معلمان و مسئولین نهادهای مرتبط با امر آموزش و پرورش در این زمینه را می‌طلبد.

واژگان کلیدی: پرخطر؛ تجارب؛ مدرسه؛ نوجوانان

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۹/۱۵

تاریخ داوری مقاله: ۱۴۰۱/۱۰/۱۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۱۶

تاریخ انتشار مقاله: ۱۴۰۱/۶/۱۹

تمامی حقوق نشر برای دانشگاه علوم پزشکی همدان محفوظ است.

مقدمه

دانش‌آموزان، بیش‌ترین شیوع (۵۹/۲ درصد) را در مقایسه با تجربه‌ی مصرف سیگار (۳۲/۷ درصد)، مصرف مواد مخدر (۷/۳ درصد) و مصرف الکل (۱۶/۷ درصد) داشت [۵]. از آن‌جایی‌که رفتارهای پرخطر، گسترده و دارای تنوع زیادی می‌باشند، از این‌رو در پژوهش حاضر تلاش می‌شود که از بین رفتارهای پرخطر موجود، فقط سه رفتار پرخطر شامل مصرف مواد مخدر و روان‌گردان، استعمال دخانیات (سیگار) و مصرف الکل که شمول بیشتری در کشور ما و خصوصاً در شهر قزوین دارد پرداخته شود، نیم‌نگاهی به نتایج پژوهش‌ها حاکی از میزان شیوع بالای این سه رفتار پرخطر در جامعه‌ی ایرانی است [۶، ۷].

مرور ادبیات پژوهش نشان می‌دهد، یک رویکرد قطعی درباره‌ی علل رفتارهای پرخطر ارائه نشده است [۸]. از این‌رو، پژوهش‌های مختلف علل گوناگون فردی، محیطی، خانوادگی،

یکی از موارد جدی تهدیدکننده‌ی سلامت که در سال‌های اخیر با توجه به تغییرات سریع اجتماعی، از سوی سازمان‌های بهداشتی، مجریان قانون و سیاست‌گذاران اجتماعی به عنوان یکی از مهم‌ترین مشکلات موجود در جامعه مورد توجه قرار گرفته است، شیوع رفتارهای پرخطر در میان نوجوانان می‌باشد [۱]. رفتارهای پرخطر در دوره‌ی نوجوانی، رفتارهایی بالقوه‌ی مخرب هستند که نوجوانان به صورت ارادی و بدون اطلاع از پیامدهای نامطلوب احتمالی آن‌ها را انجام می‌دهند [۲]. این رفتارها عمدتاً قبل از سن ۱۸ سالگی به ویژه در دوره‌ی نوجوانی شروع و عمدتاً شامل مصرف سیگار، الکل، مواد مخدر، خشونت، گرایش به جنس مخالف و رفتارهای جنسی ناپایمن هستند [۳]. گرایش به رفتارهای پرخطر در نوجوانان اغلب جوامع، از جمله جامعه‌ی ایران بسیار بالا است [۴]. در همین راستا نتایج پژوهشی در نوجوانان شهر قزوین نشان داد که مصرف قلیان در

و غیره معانی مختلفی داشته باشد، مطالعه‌ی کیفی، غنا و پیچیدگی تجرب دهنی را در بستر عوامل آن بیشتر توضیح می‌دهد. از این‌رو در پژوهش حاضر به شناسایی عوامل مدرسه‌ای تأثیرگذار در رفتارهای پرخطر پرداخته می‌شود تا از طریق اکتشاف، استخراج و تحلیل شاخص‌ها و ابعاد مرتبط با موضوع بتوان از یک سو موجبات بهره‌مندی دولتمردان از نتایج حاصل در راستای پیشگیری و ارتقا سطح آگاهی افراد و خانواده‌ها را فراهم نمود و از سوی دیگر نتایج حاصل از پژوهش حاضر بتواند به توسعه‌ی دانش نوجوانان، خانواده‌ها و مسئولین مدارس نسبت به رفتارهای پرخطر و شناسایی عوامل زمینه‌ساز، آشکارساز و تداوم‌بخش در گرایش به رفتارهای پرخطر کمک قابل‌ملاحظه‌ای نماید. از این‌رو شناسایی علل و عوامل تأثیرگذار مدرسه‌ای در گرایش به رفتارهای پرخطر نوجوانان می‌تواند نقش بسزایی در شناسایی عوامل مؤثر و برنامه‌ریزی برای پیشگیری داشته باشد. پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مدرسه‌ای مؤثر در رفتارهای پرخطر، در صدد پاسخگویی به این سؤال بود که عوامل مدرسه‌ای مؤثر در رفتارهای پرخطر نوجوانان کدامند؟

مواد و روش‌ها

رویکرد مورد استفاده در این پژوهش از نوع پژوهش کیفی است، در این پژوهش از روش تحقیق تحلیل محتوای عرفی استفاده شد. تحلیل محتوای عرفی معمولاً در طرحی مطالعاتی به کار می‌رود که هدف آن شرح یک پدیده است. این نوع طرح، اغلب هنگامی مناسب است که نظریه‌های موجود یا ادبیات تحقیق درباره‌ی پدیده‌ی مورد مطالعه محدود باشد. در این حالت پژوهشگران از به کار گرفتن مقوله‌های پیش پنداشته می‌پرهیزند و در عوض ترتیبی می‌دهند که مقوله‌ها از داده‌ها ناشی شوند. در این حالت، محققان خودشان را بر امواج داده‌ها شناور می‌کنند تا شناختی بدیع برایشان حاصل شود [۲۴]. جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر شامل گروه‌های زیر در شش ماه نخست سال ۱۴۰۰ نیز بودند: ۱- نوجوانان دختر و پسر دارای رفتارهای پرخطر که در کانون اصلاح و تربیت شهر قزوین نگهداری می‌شدند، ۲- نوجوانان دختر و پسر سالمی که رفتارهای پرخطر نداشتند، ۳- متخصصین علمی (خبرگان) در این حوزه شامل دو گروه بودند: الف- گروه اول روانشناسان، مشاوران و جامعه‌شناسان دارای درجه‌ی دکتری و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها، ب- گروه دوم کارشناسان آسیب‌های اجتماعی دستگاه‌های اجرایی شهر قزوین (شامل اداره کل آموزش و پرورش استان، اداره کل ورزش و جوانان، اداره کل بهزیستی، سازمان نیروی انتظامی و ستاد مبارزه با مواد مخدر، دانشگاه علوم پزشکی، دفتر امور اجتماعی استانداری) بودند.

ملاک‌های ورود برای نوجوانان پرخطر: قرار داشتن در

همسالان و مدرسه و اجتماعی را دخیل دانسته‌اند [۹، ۱۰]. مدرسه، یک عرصه‌ی مهم برای گسترش رفتارهای پرخطر است، به این دلیل که روابط اجتماعی نوجوانان در مدرسه متمرکز می‌باشد [۱۱]. مطالعات نشان می‌دهند که در حیطه‌ی مدرسه، متغیرهایی از قبیل احساس تعهد نسبت به مدرسه و تحصیل، عملکرد تحصیلی ضعیف از عوامل خطر ساز رفتارهای پرخطر می‌باشند [۱۲، ۱۳]، همچنین پژوهش‌ها از نقش فرهنگ مدرسه در گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان [۱۴]، محیط مدرسه و کلاس درس در رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان [۱۵]، ناآگاهی والدین و اولیاء مدرسه در رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان [۱۶]، رابطه‌ی ساختاری پیوند با مدرسه با رفتارهای پرخطر [۱۷]، نقش معنای تحصیلی و درگیری تحصیلی در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر نوجوانان [۱۸]، اهمال‌کاری تحصیلی در رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان [۱۹]، نقش انگیزش تحصیلی در تبیین رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان [۲۰] حکایت دارند. همچنین شاخص‌های سوء مصرف مواد، رفتارهای پرخطر جنسی، بزهکاری، خودکشی و عملکرد ضعیف در مدرسه نشان می‌دهد که تعداد زیادی از کودکان و نوجوانان دارای مشکلات فراوانی هستند و رفتارهای پرخطری را تجربه می‌کنند که این عوامل به صورت بالقوه مانع سازندگی و نقش‌آفرینی مثبت آن‌ها در جامعه می‌شود. در چنین وضعیتی، مدرسه در کنار خانواده می‌تواند به گونه‌ای عمل کند که از مشکلات رفتاری این کودکان و نوجوانان پیشگیری شود و بر توانایی‌های اجتماعی آن‌ها افزوده گردد [۲۱]؛ بنابراین مرور مطالعات و پژوهش‌های انجام شده در زمینه‌ی نقش عوامل مدرسه‌ای نشان می‌دهد که تاکنون تلاش کمی در خصوص درک عمیق و جامع از علل رفتارهای پرخطر در حیطه‌ی عوامل مدرسه‌ای انجام گرفته و بیشتر مطالعات انجام شده از نوع مطالعه کمی بوده است.

رفتارهای پرخطر، یکی از مهم‌ترین مشکلات تهدیدکننده‌ی سلامت جسمانی، هیجانی، اجتماعی و روان‌شناختی برای فرد و جامعه به ویژه نوجوانان است، چون برخلاف دوره‌ی کودکی و بزرگسالی در دوره‌ی نوجوانی گرایش به رفتارهای پرخطر افزایش می‌یابد [۲۲]. همچنین پرداختن به مسأله‌ی رفتارهای پرخطر به دلیل منجر شدن به مشکلات شخصی، اجتماعی، اقتصادی و احتمالاً مرگ و میر ناشی از حوادث، خشونت و جنایت، اهمیت زیادی دارد [۲۳]. از طرفی در بررسی پدیده‌ی پیچیده‌ای چون رفتارهای پرخطر، پژوهش کمی از فهم بستر آن‌که رفتار افراد در آن شکل می‌گیرد ناتوان است و استفاده از مطالعات عمیق در حوزه‌ی رفتارهای مخاطره‌آمیز می‌تواند به آشکار شدن درون‌مایه‌ها و مضامین اصلی موجود در تجربیات جوانانی که دارای رفتارهای پرخطر بوده‌اند، کمک کند.

همچنین با در نظر گرفتن این موضوع که نقش عوامل مختلف می‌تواند بسته به عوامل مرتبط با سن، جنسیت، فرهنگ

دامنه‌ی سنی ۱۸-۱۴ سال، داشتن حداقل یک رفتار پرخطر شامل دخانیات، مصرف مواد و الکل بر اساس آزمون سلامت روانی- رفتاری تدوین شده توسط وزارت آموزش و پرورش در طول یک سال اخیر؛ برای نوجوانان سالم: قرار داشتن در دامنه‌ی سنی ۱۸-۱۴ سال، نداشتن تجربه‌ی مصرف مواد، دخانیات و الکل بر اساس آزمون سلامت روانی- رفتاری تدوین شده توسط وزارت آموزش و پرورش در دوران رشد بود. برای کارشناسان، داشتن حداقل تحصیلات کارشناسی ارشد روان‌شناسی یا مشاوره، حداقل ده سال سابقه‌ی کار مشاوره، پژوهش در حوزه‌ی رفتارهای پرخطر، همچنین برای هر سه گروه داشتن رضایت آگاهانه برای شرکت در مطالعه نیز ملاک‌های ورود بود؛ و امتناع و ناراضی‌ت در پاسخگویی به سؤالات از ملاک‌های خروج از پژوهش بود. برای انتخاب نمونه در مشارکت‌کنندگان نوجوان سالم، دارای رفتارهای پرخطر و کارشناسان آسیب‌های اجتماعی از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد، اما در گروه متخصصین علمی از روش نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده گردید. جمع‌آوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. اشباع نظری، رویکردی است که در پژوهش‌های کیفی برای تعیین کفایت نمونه‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد [۲۵]. در مجموع، ۱۰ خبره و ۳۲ نوجوان انتخاب شدند (جدول ۱ و ۲).

در پژوهش حاضر، ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه‌ی عمیق نیمه ساختاریافته بود، بعد از این که از طریق مطالعه‌ی ادبیات نظری پژوهش، سؤال‌های مصاحبه تدوین گردید، در ادامه با استفاده از مصاحبه‌های کیفی با متخصصان و صاحب‌نظران، به جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پرداخته شد. زمان مصاحبه‌ها از

۴۵ تا ۶۰ دقیقه برحسب نیاز تعیین شد و تا دستیابی به اطلاعات کافی ادامه پیدا کرد و در صورت لزوم، مصاحبه‌ها تکرار شدند و هر مصاحبه مبنای مصاحبه‌ی بعدی قرار گرفت و تغییراتی در سؤال‌ها اعمال می‌شد. این مصاحبه‌ی عمیق به روش نیمه ساختارمند از اعضای هیأت علمی آشنا به موضوع پیشگیری از رفتارهای پرخطر و نوجوانان دختر و پسر سالم و پرخطر به عمل آمد و گفته‌ها و نظرات آن‌ها مورد تحلیل قرار گرفت و در کنار تحلیل محتوای نوشتاری متون مرتبط، زمینه‌ساز مقوله‌های نهایی برای طراحی الگوی پیشگیری از رفتارهای پرخطر در نوجوانان شد. در این مطالعه، برای پاسخ به سؤال اصلی تحقیق و تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه، از تکنیک تحلیل مضمون استفاده شد. برای حصول اطمینان از پایایی و روایی یافته‌های پژوهش، اقدامات زیر صورت گرفت:

۱. مصاحبه‌ها پس از استخراج با برخی از مشارکت‌کنندگان کنترل شده و صحت داده‌ها توسط آنان مورد تأیید قرار گرفته است.
۲. به منظور اطمینان از توانایی محقق در انجام مصاحبه، دو مصاحبه‌ی آزمایشی توسط محقق صورت گرفت تا نسبت به انجام و چگونگی صحیح مصاحبه مهارت نسبی پیدا کند.
۳. نخستین مصاحبه‌ها توسط استاد راهنما مورد بررسی قرار گرفت و سپس اصلاحات انجام شده در مصاحبه‌های بعدی منظور گردید.

۴. استفاده از ابزارهای مناسب جهت ضبط داده‌ها و ذخیره‌ی داده‌ها، که بدین منظور از ضبط فشرده و ضبط صوت به طور هم‌زمان جهت اطمینان بیشتر استفاده شد و سپس مطالب ضبط شده در دو کامپیوتر ذخیره گردید.

جدول ۱: مشخصات خبرگان شرکت‌کننده در پژوهش

ردیف	تحصیلات	رشته‌ی تحصیلی	حوزه تخصص	مرتبه‌ی علمی و اداری	دانشگاه محل خدمت و اداره‌ی محل خدمت
۱	دکترای تخصصی	روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی	اختلال‌های دوره‌ی کودکی و نوجوانی - خانواده	دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر	دانشگاه آزاد قزوین
۲	دکتری	مشاوره	نوجوانان و خانواده	مربی	استاد دانشگاه فرهنگیان
۳	دکتری	مشاوره	نوجوانان و خانواده و مشکلات جنسی	مشاور مدرسه	استاد دانشگاه فرهنگیان
۴	دکتری	روانشناسی سلامت	نوجوانان	استادیار	دانشگاه آزاد گیلان
۵	کارشناسی ارشد	روانشناسی بالینی	اعتیاد	کارمند حوزه‌ی اعتیاد اداره بهزیستی شهرستان قزوین	اداره بهزیستی استان قزوین
۶	دکتری	روانشناسی تربیتی	انگیزش و یادگیری در نوجوانان	کارشناس مشاوره	ناحیه‌ی یک آموزش و پرورش قزوین
۷	کارشناسی ارشد	روانشناسی بالینی	اختلالات دوره‌ی نوجوانی	کارشناس سلامت روان	معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی قزوین
۸	کارشناسی ارشد	روانشناسی بالینی	نوجوانان	کارشناس و درمانگر مرکز مشاوره	دانشگاه علوم پزشکی قزوین
۹	دکتری تخصصی	پزشکی - اجتماعی	نوجوانان	استادیار	دانشگاه علوم پزشکی قزوین
۱۰	دکتری تخصصی	مشاوره	نوجوانان و خانواده‌درمانی	استادیار	دانشگاه سراسری اراک

جدول ۲: مشخصات جمعیت‌شناختی نوجوانان پژوهش

متغیر	طبقات	گروه نوجوانان پرخطر		گروه نوجوانان سالم	
		فروانی	فروانی	فروانی	درصد
جنسیت	پسر	۶	۵۰	۹	۴۵
	دختر	۶	۵۰	۱۱	۵۵
سن	۱۵ سال	۳	۲۵	۸	۴۰
	۱۶ سال	۳	۲۵	۵	۲۵
	۱۷ سال	۳	۲۵	۴	۲۰
	۱۸ سال	۳	۲۵	۳	۱۵
پایه‌ی تحصیلی	نهم	۳	۲۵	۸	۴۰
	دهم	۳	۲۵	۵	۲۵
	یازدهم	۳	۲۵	۴	۲۰
	دوازدهم	۳	۲۵	۳	۱۵
معدل	کمتر از ۱۶	۵	۴۱/۶۶	۲	۱۰
	۱۶ تا ۱۸	۶	۵۰	۸	۴۰
	بالای ۱۸	۱	۸/۳۴	۱۰	۵۰
تحصیلات پدر	پایین‌تر از دیپلم	۴	۳۳	۲	۱۰
	دیپلم	۴	۳۳	۶	۳۰
	بالتر از دیپلم	۴	۳۳	۱۲	۶۰
تحصیلات مادر	دیپلم و پایین‌تر از دیپلم	۵	۴۱/۶۶	۵	۲۵
	فوق دیپلم	۲	۱۶/۸۶	۱	۵
	لیسانس و فوق لیسانس	۵	۴۱/۶۶	۱۴	۷۰

برای محاسبه‌ی پایایی بازآزمون از میان مصاحبه‌های انجام گرفته، چند مصاحبه برای نمونه انتخاب شده و پس از هشت روز دوباره کدگذاری شده‌اند؛ سپس کدهای داده شده در هر دو فاصله‌ی زمانی برای هر یک از مصاحبه‌ها باهم قیاس شدند. کدهای مشابه در جدول با عنوان توافق و کدهای غیرمشابه با عنوان عدم توافق مشخص گردیده‌اند. روش محاسبه در ادامه توضیح داده شده است [۲۶] (جدول ۳).

طبق جدول ۳، مشاهده می‌شود، تعداد کل کدها در دو فاصله‌ی زمانی ۸ روزه برابر ۳۰، تعداد کل توافقات بین کدها در این دو زمان، برابر ۱۱ و تعداد کل عدم توافقات در این دو زمان، برابر ۸ است. پایایی بازآزمون مصاحبه‌های این پژوهش برابر ۷۳ درصد است، با توجه به اینکه پایایی به دست آمده بیشتر از ۶۰ درصد می‌باشد، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها به تأیید می‌رسد [۲۷].

جدول ۳: مصاحبه‌ی پایایی بازآزمون

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بازآزمون (درصد)
۱	PA	۱۰	۳	۴	۶۰
۲	PB	۹	۴	۱	۸۸
۳	PC	۱۱	۴	۳	۷۲
کل		۳۰	۱۱	۸	۷۳

همچنین برای بررسی روایی محتوایی، از شاخص روایی محتوا (Content validity ratio) CVR استفاده شد. از آنجایی که حداقل مقدار ضریب CVR برای این پژوهش ۰/۴۹ است، مقادیر CVR، میانگین عددی قضاوت‌ها و نتایج پذیرش یا رد سؤالات برای کلیه‌ی سؤالات بالاتر از ۰/۴۹ است؛ در نتیجه کلیه‌ی سؤالات مبتنی بر مؤلفه‌های عوامل مدرسه‌ای مؤثر در رفتارهای پرخطر نوجوانان از نظر این شاخص مورد پذیرش می‌باشد. همچنین برای تعیین شاخص روایی محتوایی الگو (Content validity index) CVI، که از میانگین شاخص‌های CVI به دست می‌آید و نشان‌دهنده‌ی جامعیت قضاوت‌های مربوط به روایی یا قابلیت اجرای الگو است محاسبه گردید و مقدار ۰/۸۳ به دست آمد. با توجه به اینکه میزان شاخص روایی محتوایی مقدار ۰/۸۳ است، بنابراین روایی محتوایی الگو نیز مورد تأیید می‌باشد.

رعایت ملاحظات اخلاقی، پس از ارائه توضیحات لازم در مورد اهمیت و هدف‌های پژوهش، رضایت شرکت‌کنندگان برای شرکت در پژوهش و ضبط مصاحبه اخذ و به آنان توضیح داده شد که در مورد انصراف از شرکت در پژوهش آزاد هستند. پژوهشگران مشخصات کامل خود را در اختیار شرکت‌کنندگان قرار دادند. هنگام انجام مصاحبه، خلوت و راحتی شرکت‌کنندگان فراهم شد، محرمانه بودن مشخصات فردی شرکت‌کنندگان، حفظ و به آنان اطمینان دادیم که فایل صدا پس از تکمیل یادداشت‌ها پاک خواهد شد، مطالب استخراج شده از هر مصاحبه به اطلاع شرکت‌کنندگان رسانده شد. همچنین به آنان اعلام کردیم که در صورت تمایل می‌توانند از نتایج پژوهش مطلع شوند.

یافته‌ها

پژوهشگر پس از آن‌که مصاحبه‌های ضبط شده را به قالب متن در می‌آورد، مفاهیم آن‌ها را استخراج و سازمان‌دهی کرده و حول محور یک مقوله تنظیم می‌نماید. مراحل پژوهش به شکل مبسوط در ذیل توضیح داده می‌شود. در پژوهش حاضر در بررسی عوامل مدرسه‌ای خطرناک در گرایش به رفتارهای پرخطر نوجوانان (۷ مقوله‌ی محوری فرعی) شامل جو امنیتی مدرسه، فیزیک مدرسه، منابع حمایتی ضعیف در مدرسه، موقعیت مکانی مدرسه، جو اجتماعی نامناسب مدرسه، الگوهای نقشی نامناسب کارکنان و برنامه‌های آموزشی نامناسب در مدرسه شناسایی شد؛ که در ادامه توضیحات مرتبط با هر

مضمون فرعی و مضامین پایه در جدول ۴ ارائه می‌گردد. جو امنیتی مدرسه اولین مضمون فرعی بود که بر اساس مضامین پایه‌ی نقص در کنترل و نظارت بر رفتارهای دانش‌آموزان، نقص در مقررات مدرسه و دسترسی و خرید آسان مواد در مدرسه استخراج شد. در زمینه‌ی نقص در کنترل و نظارت، مصاحبه‌شونده‌ای بیان داشت: «خیلی تعداد دانش‌آموزان زیاد بود. خب خیلی نمی‌شد کنترل کنند بچه‌ها رو. خیلی بچه‌ها سیگار می‌آوردند» (مصاحبه‌شونده‌ی نوجوان پسر پایه‌ی هفتم). همچنین نوجوان دیگری بیان کرد: «یکی از چیزهایی که باعث می‌شد از مدرسه بیرون برویم تهیه سیگار یا مواد مخدر بود (نوجوان پسر پایه‌ی هشتم)». مصاحبه‌شونده‌ی دیگری نقص در کنترل و نظارت را این‌گونه توصیف کرد: «در خود مدرسه هم نظم و کنترلی وجود نداشت و دانش‌آموزان پنهانی می‌رفتند و می‌آمدند» (مصاحبه‌شونده‌ی نوجوان دختر پایه‌ی دوم). مصاحبه‌شونده دیگری اظهار داشت: «در مدرسه بعضی از بچه‌ها سیگار می‌آوردند» (نوجوان دختر پایه‌ی نهم). در باب دسترسی راحت مواد در مدرسه، مصاحبه‌شونده‌ای بیان داشت: «با به شخصی آشنا شدم که باهم تو دعوا بودیم و بعدش باهم رفیق شدیم بعد از اینکه از دفتر رفتیم کلاس و زنگ تفریح بعد پشت حیاط مدرسه به من سیگار تعارف کرد» (مصاحبه‌شونده‌ی نوجوان پسر پایه‌ی ششم). مصاحبه‌شونده‌ی دیگری در زمینه‌ی دسترسی راحت به مواد در مدرسه اظهار داشت: «در مدرسه دوستانی داشتیم که مواد مصرف می‌کردند حتی در مدرسه مواد پخش می‌کردند» (مصاحبه‌شونده‌ی دختر نوجوان پایه‌ی اول).

جدول ۴: عوامل مدرسه‌ای خطرناک در گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر

مضامین اصلی	مضامین فرعی	مضامین پایه
عوامل مدرسه‌ای	جو امنیتی مدرسه	- نقص در کنترل و نظارت بر رفتارهای دانش‌آموزان - نقص در مقررات مدرسه - دسترسی و خرید آسان مواد در مدرسه
	فیزیک مدرسه	- بهداشت ضعیف مدرسه - مساحت کم و قدیمی بودن - ضعف در امکانات آموزشی مدرسه - ضعف بودن امکانات رفاهی مدرسه
	منابع حمایتی ضعیف در مدرسه	- کمبود مشاور در مدرسه
	برنامه‌های آموزشی نامناسب در مدرسه	- تمرکز صرف بر بعد تحصیلی
	جو اجتماعی نامناسب مدرسه	- نبود آموزش‌های روان‌شناختی - تعاملات منفی بین معلمان و دانش‌آموزان - تعاملات منفی بین دانش‌آموزان - نبود تعامل خانه-مدرسه
	الگوهای نقشی نامناسب کارکنان	مصرف سیگار توسط معلمان، مدیر و کارکنان
	موقعیت مکانی مدرسه	قرار داشتن مدرسه در مکان‌های پرخطر و آسیب‌زا

فیزیک مدرسه دومین مضمون فرعی بود که شامل مضامین پایه‌ی بهداشت ضعیف مدرسه، مساحت کم و قدیمی بودن، ضعف در امکانات آموزشی مدرسه و ضعیف بودن امکانات رفاهی مدرسه بود. در زمینه‌ی ضعف در امکانات آموزشی مدرسه مصاحبه‌شوندگان پایه‌ی ششم پسر، پایه‌ی اول دختر و پایه‌ی نهم دختر اظهار داشتند: «مدرسه ما امکاناتی نداشت و اصلاً هیچ امکانات خوبی نداشت و ما اصلاً برای بودن در مدرسه یا درس خواندن علاقه‌ای نداشتیم و مدرسه ما امکانات خیلی خوبی نداشت». در زمینه‌ی مساحت کم و قدیمی بودن مدرسه، مصاحبه‌شونده‌ی اظهار داشت: «مدرسه‌ی من یک ساختمان قدیمی و کهنه بود. مدرسه ما بیشتر شبیه زندان بود» (مصاحبه‌شونده‌ی دختر پایه‌ی اول). «مدرسه ما راهرو خلوت و دستشویی‌هایی داشت که مکان خوبی برای رد و بدل کردن سیگار و مواد دیگر بود» (مصاحبه‌شونده‌ی نوجوان دختر پایه‌ی دهم). در باب بهداشت ضعیف در مدرسه، مصاحبه‌شونده‌ی دختر پایه‌ی یازدهم بیان داشت: «در مدرسه‌ی ما اصلاً شرایط مناسبی وجود نداشت و حتی مشکل بهداشتی داشتیم».

منابع حمایتی ضعیف در مدرسه سومین مضمون فرعی بود که بر اساس مضمون پایه‌ی کمبود مشاور در مدرسه استخراج شد. مصاحبه‌شوندگان در این زمینه اظهار داشتند: «کمبود متخصص در مدارس برای افزایش آگاهی و ارائه‌ی مشاوره برای نوجوانان یکی از عوامل خطرناک است. کمبود نیروی انسانی متخصص مانند روان‌پزشک یا مددکار اجتماعی در مدرسه برای پیگیری سیگاری یا مصرف‌کننده‌ی مواد مخدر وجود دارد. مشاور مدرسه هم این‌قدر سرش شلوغ بود و همش جلسه داشت که وقت نداشت بنشینیم با بچه‌اش حرف بزنیم» (مصاحبه‌شونده‌ی پسر نوجوان پایه‌ی چهارم). مصاحبه‌شونده‌ی نوجوان دختری بیان داشت: «ولی معلمش و مشاورش خوب نبودن بلد نبودن این‌رو به ما بگن».

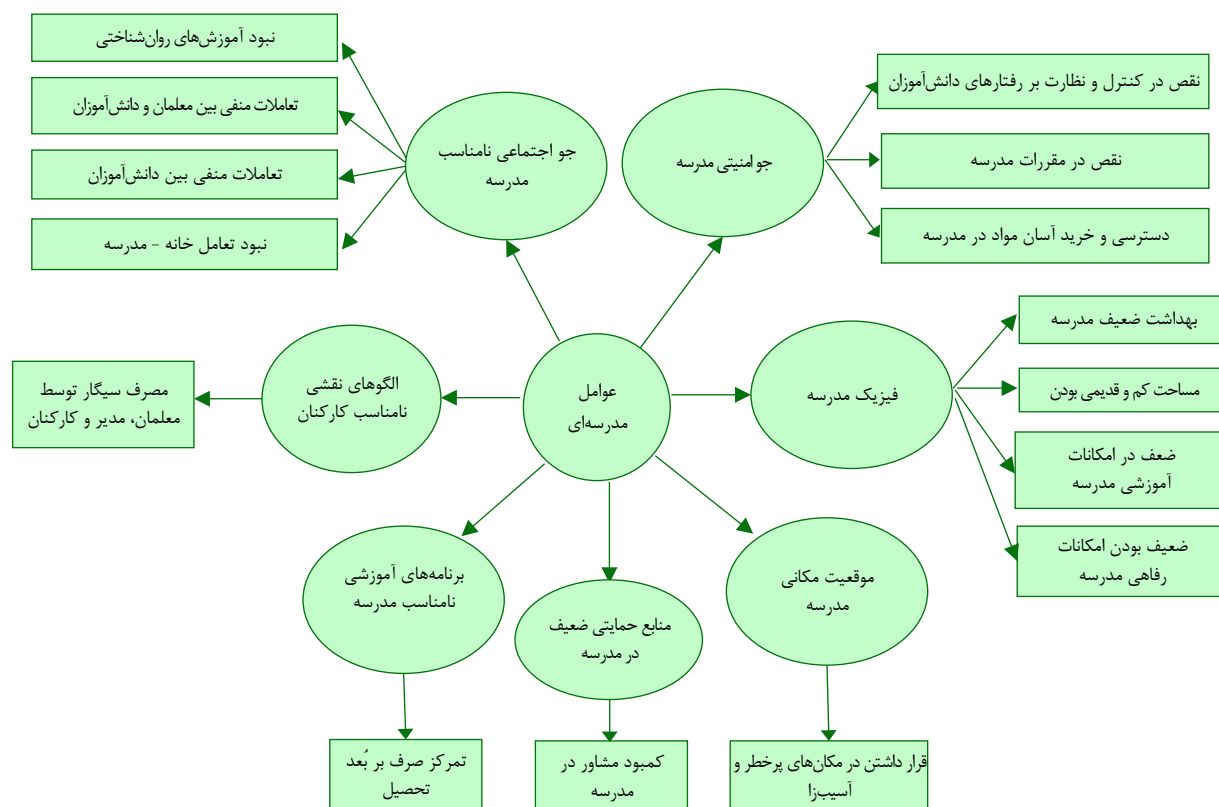
برنامه‌های آموزشی نامناسب در مدرسه چهارمین مضمون فرعی بود که بر اساس مضمون پایه‌ی تمرکز صرف بر بعد تحصیلی استخراج شد. مصاحبه‌شونده‌ی اظهار داشت: «در مدرسه اطلاعاتی راجع ضررهای مواد به ما داده نمی‌شد (نوجوان دختر پایه‌ی دهم). همچنین مصاحبه‌شونده دیگری بیان داشت: «اینکه به نظرم این‌قدر به‌جای درسای به‌دردنخور مثل عربی، یکم درس کار کردن، زندگی کردن، چیزهایی که به زندگی روزمره ربط داره رو به بچه‌ها آموزش بدن» (مصاحبه‌شونده‌ی نوجوان پسر پایه‌ی دوازدهم). متخصصی در مصاحبه اینگونه بیان داشت: «واقعیتش اینکه مدارسمان به شدت آموزش‌محور هستند و اصلاً بچه‌ها رو خفه می‌کنند بچه‌ها خسته هستند» (مصاحبه‌شونده‌ی متخصص).

جو اجتماعی نامناسب مدرسه پنجمین مضمون فرعی بود که بر اساس مضامین پایه‌ی نبود آموزش‌های روان‌شناختی،

تعاملات منفی بین معلمان و دانش‌آموزان، تعاملات منفی بین دانش‌آموزان و نبود تعامل خانه- مدرسه استخراج شد. مصاحبه‌شونده‌ی بیان داشت: «مدیر مدرسه خیلی سخت‌گیر بود و الکی گیر می‌داد که چرا این‌رو پوشیدی چرا موهات اینجوریه. معلم‌ها هم که اخلاق خوبی نداشتند» (مصاحبه‌شونده‌ی نوجوان پسر پایه‌ی چهارم). همچنین در زمینه‌ی تعاملات منفی، مصاحبه‌شونده‌ی دیگری اظهار داشت: «مدیر خشک و بد رفتار بود. خیلی محیط بد و افسرده‌ای داشت» (مصاحبه‌شونده‌ی نوجوان پایه‌ی ششم). نوجوان دیگری بیان داشت: «درس من در مدرسه ضعیف بود و به خاطر همین با دوستانم مقایسه می‌شدم و گاهی به همین خاطر به من توهین می‌شد. روحیه من خیلی ضعیف می‌شد و احساس می‌کردم افسرده شده‌ام و استرس زیادی داشتم که همه این احساسات من در انتخاب مواد مخدر تأثیر داشت». مصاحبه‌شونده‌ی دختر پایه‌ی اول و دوم در بیانات خود به این مورد اشاره داشت که «معلم‌ها بیشتر دانش‌آموزان را مسخره کرده و به آن‌ها بی‌احترامی می‌کردند که تأثیر بدی داشت» (نوجوان دختر پایه‌ی اول) «و معلمان به خاطر نمره‌ها می‌جوری باهام حرف می‌زدن، یجوری کوچکم کردن» (نوجوان دختر پایه‌ی دوم). در باب نبود تعامل خانه و مدرسه، مصاحبه‌شونده‌ی پایه‌ی هشتم پسر اظهار داشت: «مدیر و معلم‌ها خیلی با پدر مادرها ارتباط نداشتن».

الگوهای نقشی نامناسب کارکنان ششمین مضمون فرعی بود که بر اساس مصرف سیگار توسط معلمان، مدیر و کارکنان استخراج شد. مصاحبه‌شونده‌ی بیان داشت: «اینکه می‌دیدیم حتی بعضی از معلم‌ها تو زنگ تفریح سیگار می‌کشند مطمئن می‌شدیم اونقدر که میگن بده، بد نیست» (نوجوان پسر پایه‌ی دوازدهم). همچنین مصاحبه‌شونده‌ی دختر نیز اشاره کرد: «یادم می‌آید که در مدرسه یک معلم معتاد داشتیم. همیشه سر کلاس چرت می‌زد و بچه‌ها را بعضی وقت‌ها تنبیه می‌کرد» (نوجوان دختر پایه‌ی دوم).

موقعیت مکانی مدرسه هفتمین مضمون فرعی بود که بر اساس مضمون پایه‌ی قرار داشتن مدرسه در مکان‌های پرخطر و آسیب‌زا استخراج شد. مصاحبه‌شونده‌ی متخصصی اظهار داشت: «بله دقیقاً خیلی وقت‌ها این فروشنده‌های مواد جلوی در مدارس منتظر بچه‌ها هستند (مصاحبه‌شونده‌ی متخصص). متخصص دیگری در مصاحبه بیان داشت: «وقتی یه محیطی پر خطر احتمال این‌که مدرسه در اون محیط پرخطر آسیب بیشتری بچه‌ها رو تهدید بکنه خیلی افزایش پیدا میکنه» (مصاحبه‌شونده‌ی متخصص). متخصص دیگری در باب موقعیت مکانی بیان داشت: «بچه‌ای که فرضاً تو خیابان تبریز میره مدرسه فرضاً میاد بیرون موافروش‌ها رو می‌بینه» (مصاحبه‌شونده‌ی متخصص). همچنین مادر دیگری بیان داشت:

شکل ۱: عوامل مدرسه‌ای خطر ساز در گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر

«خیلی وقت‌ها می‌بینید که مغازه‌های اطراف مدارس سوپر مارکت‌های اطراف مدرسه اگر نیروی انتظامی حواش نباشه اینجا واقعا جای مناسبی هست برای اینکه بتوانند در آمد کسب کنن» (مصاحبه‌شونده‌ی متخصص) (شکل ۱).

بحث

امروزه یکی از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی در میان نوجوانان، بروز رفتارهای پرخطر است که پیامدهای سوئی برای نوجوان، خانواده، مدرسه و جامعه در پی دارد و لازم است برای پیشگیری از خطرات ناشی از این رفتارها تدابیری اندیشیده شود. آنچه بیش از هر چیز ضرورت دارد، شناسایی علل گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر است. از این‌رو پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مدرسه‌ای مؤثر در رفتارهای پرخطر نوجوانان شهر قزوین صورت گرفت. در پژوهش حاضر، در بررسی عوامل مدرسه‌ای خطر ساز در گرایش به رفتارهای پرخطر نوجوانان مضامین فرعی جو امنیتی مدرسه (نقص در کنترل و نظارت بر رفتارهای دانش‌آموزان، نقص در مقررات مدرسه، دسترسی و خرید آسان مواد در مدرسه)، فیزیک مدرسه (بهداشت ضعیف مدرسه، مساحت کم و قدیمی بودن، ضعف در امکانات آموزشی مدرسه، ضعف بودن امکانات رفاهی مدرسه)، منابع حمایتی ضعیف در مدرسه (کمبود مشاور در مدرسه)، موقعیت مکانی مدرسه (قرار داشتن مدرسه در مکان‌های پرخطر و آسیب‌زا)، جو اجتماعی نامناسب مدرسه

(نبود آموزش‌های روان‌شناختی، تعاملات منفی بین معلمان و دانش‌آموزان، تعاملات منفی بین دانش‌آموزان، نبود تعامل خانه-مدرسه)، الگوهای نقشی نامناسب کارکنان (مصرف سیگار توسط معلمان، مدیر و کارکنان) و برنامه‌های آموزشی نامناسب در مدرسه (تمرکز صرف بر بعد تحصیلی) به دست آمد. نتیجه‌ی به دست آمده با نتایج مطالعات پیشین در این زمینه از جمله Kantor و Botvin [۱۲]، قبری زرنندی و همکاران [۱۳]، استاد رحیمی و فتحی [۱۴]، محسنی و همکاران [۱۵]، صمیمی و همکاران [۲۰]، همسو بود.

به‌طور مثال Kantor و Botvin در مطالعه‌ی خود دریافتند که در حیطه‌ی مدرسه، متغیرهایی از قبیل احساس تعهد نسبت به مدرسه و تحصیل، عملکرد تحصیلی ضعیف از عوامل خطر ساز رفتارهای پرخطر می‌باشند [۱۲].

پژوهش محسنی و همکاران نشان داد، ایمن‌سازی فضای مدارس (محیط مدرسه و کلاس درس) می‌تواند موجب کاهش بروز رفتارهای خطرناک در دانش‌آموزان شود [۱۵].

یافته‌های پژوهش ابوالعالی و الحسینی نشان داد، اثر مستقیم پیوند با مدرسه بر رفتارهای پرخطر منفی و معنادار بود [۱۷]. مطالعه‌ی صمیمی و همکاران نشان داد که مؤلفه‌های انگیزش تحصیلی پیش‌بینی‌کننده‌های مهمی در بروز رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان اقشار آسیب‌پذیر هستند؛ بنابراین ضروری است که در برنامه‌های آموزشی برای پیشگیری و کاهش رفتارهای پرخطر این افراد، به نقش انگیزش تحصیلی توجه ویژه شود [۲۰].

Nonnemaker و همکاران، معتقدند که ابعاد گوناگون وابستگی به مدرسه تأثیرات متفاوتی بر شروع رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان می‌گذارند و توجه و بررسی ابعاد مختلف بستگی به مدرسه را برای برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های سلامت نوجوانان مهم قلمداد می‌کند؛ بنابراین به نظر می‌رسد که جو محیط مدرسه و کلاس درس در شروع رفتارهای پرخطر نوجوانان نقش مهمی دارد [۲۷]. شاید به این دلیل که بعد از خانواده، مدرسه و همچنین ارتباط با اولیاء مدرسه نقش مهمی در شکل‌گیری رفتارهای نوجوانان ایفا می‌کند. هر چه شرایط مدرسه نامساعدتر باشد، سختگیری‌های مسئولین مدرسه و شرایط استرس‌زایی که می‌تواند به این دلایل به وجود بیاید باعث می‌شود که دانش‌آموزان پیوند ضعیفی با مدرسه داشته باشند و احساس منفی خواهند داشت. هرچه که این ارتباط و پیوند ضعیف‌تر باشد و شرایط استرس‌زایی در مدارس وجود داشته باشد، احتمال افزایش رفتارهای پرخطر بیشتر خواهد بود. همچنین یکی از متغیرهای تأثیرگذار بسیار مهم دیگر بر رفتارهای پرخطر، متغیر جو مدرسه است، به این معنی که ادراک دانش‌آموزان از وضعیت اداری، مدیریتی و انضباطی مدرسه تأثیر بسزایی بر رفتارهای پرخطر آنان دارد. این متغیر تا آن‌جا اهمیت دارد که متغیرهای دیگری از جمله: جو عاطفی مدرسه، کنترل رفتار در خانواده، پاسخگویی عاطفی در خانواده از طریق این متغیر تأثیر غیرمستقیمی بر کاهش رفتارهای پرخطر بر جای می‌گذارند؛ یعنی می‌توان گفت که جو تعادل‌جویی مدرسه را می‌توان به عنوان یک پل ارتباطی مهم بین جامعه و خانواده با مدرسه دانست که می‌تواند منجر به بروز یا جلوگیری از رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان گردد. فرهنگ مدرسه که مشتمل بر نگرش‌ها، دیدگاه‌ها و باورهای اعضای مدرسه (اعم از معلم و دانش‌آموز) در زمینه‌های مختلف از قبیل انضباط و انسجام مدرسه، وضوح نقش‌ها، احساس تعلق به مدرسه احترام به موفقیت، التزام به کیفیت آموزش از جانب پرسنل، روابط حمایت‌گرایانه بین اعضای تشریک‌مساعی همه جانبه در حل مسائل مدرسه و موارد دیگر است، باعث می‌شود که دانش‌آموزان این باورها و ارزش‌ها را در ذهن خود مورد بررسی قرار دهند و بر این اساس رفتارهای آنان خود را شکل دهند. مدرسه، اولین نهاد اجتماعی مؤثر بر زندگی نوجوانان بوده که فرصت‌ها، کیفیت زندگی و رفتارهای نوجوانان را تعیین می‌کند. تعلق به مدرسه، عضویت در مدرسه، حمایت و رضایت از مدرسه باعث کاهش خلاف‌کاری و سوء رفتار در مدرسه مانند تقلب و سرپیچی از قوانین مدرسه، ترک تحصیل، رفتارهای پرخطر از جمله سوء مصرف مواد، خشونت، کج‌رفتاری و رفتار جنسی ناپایمن می‌شود [۲۸]. به عبارت دیگر در مرحله‌ی نوجوانی فرد از خانواده به سوی جامعه کشیده می‌شود و روابط با همسالان اهمیت زیادی پیدا می‌کند. هم‌نشینی و

هماندسازی با همسالان بزهکار یا وابستگی به آن‌ها، صرف‌نظر از طبقه‌ی اجتماعی و اقتصادی، عاملی مهم در بروز رفتارهای پرخطر و ناپه‌نجاری‌های رفتاری تلقی می‌شود. منظور از هم‌نشینی با همسالان بزهکار، ارتباط نوجوان با همسالانی است که رفتارهایی از قبیل حمل سلاح، تهدید کردن یا آسیب رساندن به دیگران، شرکت در درگیری و مصرف مواد مخدر و الکل را مرتکب می‌شوند [۲۹]. زمانی که نوجوان وارد گروهی می‌شود، میل به پذیرفته شدن در میان همسالان دارد و از جمله راه‌هایی که جهت پذیرش همسالان مورد استفاده قرار می‌دهد، همراهی و تلاش جهت شباهت با همسالان است؛ بنابراین، زمانی که نوجوان وارد گروه‌هایی با رفتارهای پرخطر می‌شود، تلاش او در جهت همراهی و شباهت با رفتارهای آن‌ها است که در نهایت باعث سوق یافتن به سوی رفتارهای پرخطر می‌شود [۳۰].

به دلیل حساسیت موضوع (بروز رفتارهای پرخطر)، علاوه بر محدودیت‌های نهادی و سازمانی، مطالعه‌ی حاضر با عدم تمایل مشارکت‌کنندگان برای همکاری نیز مواجه بود که این امر با صرف هزینه‌ی زمانی تا حدی رفع گردید. همچنین فرض عدم صحت پاسخ‌های برخی از سؤالات از سوی آزمودنی‌ها که مایل به ارائه‌ی تصویر درست و واقعی از خصوصیات شخصی خود نیستند و ترس از این‌که مورد قضاوت قرار بگیرند، از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر بود. با توجه به اهمیت جو تعادل‌جویی، تدوین برنامه‌ی منظم و مقررات انضباطی برای مدارس و پایبندی تمام عوامل مدرسه و دانش‌آموزان به آن همراه با فضای همدلی می‌تواند بسیار حائز اهمیت باشد. لذا آموزش والدین و نوجوانان و آگاه کردن آن‌ها از عوامل خطر و نحوه‌ی برخورد کارآمد با این عوامل می‌تواند جزء وظایف اصلی مجریان امر تعلیم و تربیت و سایر سازمان‌های مربوطه شود تا به موجب آن از بروز رفتارهای پرخطر و آسیب‌های ناشی از آن در نوجوانان جلوگیری شود. از آنجا که برخی از مؤلفه‌های رفتار پرخطر از حساسیت زیادی برخوردار است و روش کیفی در این زمینه با محدودیت روبه‌رو می‌باشد، لذا، در تحقیقات آتی پیشنهاد می‌شود که از روش تحقیق آمیخته نیز جهت بررسی و پژوهش در این حوزه‌ها استفاده شود.

کیفی بودن مطالعه و تمرکز عمیق بر موضوع مورد مطالعه با استفاده از فن مصاحبه، استفاده از منابع مختلف شامل خبرگان، نوجوانان سالم و پرخطر و مقالات پژوهشی منتشر شده در مورد عوامل مدرسه مرتبط با گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر از جمله نقاط قوت این پژوهش بود، زیرا بر اساس منابع مذکور اطلاعات گسترده و عمیقی در مورد موضوع مورد مطالعه جمع‌آوری شد که شناسایی نقش عوامل مدرسه‌ای در گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر را با اعتبار بیشتری همراه می‌سازد.

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج، مجموعه‌ای از عوامل مدرسه‌ای در بروز رفتار

تضاد منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع بین نویسندگان وجود ندارد.

ملاحظات اخلاقی

مطالعه‌ی حاضر از رساله‌ی دکتری نویسنده اول مقاله در رشته‌ی مشاوره دانشگاه علامه طباطبائی تهران استخراج شده و دارای کد اخلاق IR.QUMS.REC.1400.070 از دانشگاه علوم پزشکی قزوین (کمیت‌های اخلاق در پژوهش) می‌باشد.

حمایت مالی

این پژوهش با هزینه شخصی نویسنده اول انجام شده است.

پرخطر نوجوانان نقش دارند؛ بنابراین تقویت برنامه‌های تفریحی، فرهنگی و آموزشی در مدارس، بهبود جو عاطفی، اجتماعی و حمایتی در مدرسه، کنترل و نظارت بهینه بر رفتارهای دانش‌آموزان در مدرسه، بهبود مقررات مدرسه، نظارت و سخت‌گیری در مورد مواد مخدر و عاملان آن به مدرسه، بهبود امکانات آموزشی و رفاهی در مدرسه، تقویت سیستم ارائه‌ی خدمات مشاوره‌ی تخصصی در مدارس، افزایش تعامل و پیوند خانه-مدرسه، بهبود روابط بین افرادی در مدرسه پیشنهاد می‌گردد.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران از تمامی کسانی که ما را در اجرای این پژوهش یاری دادند، تشکر و قدردانی می‌کنند.

REFERENCES

1. Khakpour N, Mohammadzadeh Edmelaie R, Sadeghi J, Nazoktabar H. The effectiveness of cognitive-social problem solving skills training on coping strategies and feelings of failure in female adolescents with high-risk behaviors [in Persian]. *Iranian J Psychiatr Nurs*. 2021;9(1):77-88.
2. Vannucci A, Simpson EG, Gagnon S, McCauley Ohannessian C. Social media use and risky behaviors in adolescents: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*. 2020;79:258-74. [DOI: [10.1016/j.adolescence.2020.01.014](https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.01.014)] [PMID]
3. Neuman ME, Simonovich SD, Amer K. Exploring the protective effects of judaism on risky behaviors in college students: a pilot study. *J Pediatr Nurs*. 2019;49:79-84. [DOI: [10.1016/j.pedn.2019.09.003](https://doi.org/10.1016/j.pedn.2019.09.003)] [PMID]
4. Nejati Soof S, Mohammadhossini Servak R, Mansoorian SMA, Bezorghyan L, Jamali Nasab Z, Jamali Nasab A. Determining the prevalence of high-risk behaviors among adolescents and its relation to perceived social support in Yasuj, Iran, in 2016 [in Persian]. *Armaghan-e-Danesh*. 2019;24(1):110-21.
5. Esmailzadeh H, Asadi M, Miri N, Keramatkar M. Prevalence of high risk behaviors among high school students of Qazvin in 2012 [in Persian]. *Iranian J Epidemiol*. 2014;10(3):75-82.
6. Alaei R, Kadivar P, Mohammadkhani S, Sarami G, Alaei S. The prevalence of tobacco, hubble-bubble, alcoholic drinks, drugs, and stimulants among high-school students [in Persian]. *Res Addict*. 2011;5(18):99-114.
7. Omidpour A, Kabini Moghadam S, Miyandehi H. Prevalence of smoking, alcohol and drug use among adolescent students in Guilan Province [in Persian]. *Scientific J Nurs Midwifery Paramed Fac*. 2021;7(1):46-59.
8. Fox J, White PJ, Macdonald N, Weber J, McClure M, Fidler S, et al. Reductions in HIV transmission risk behaviour following diagnosis of primary HIV infection: a cohort of high-risk men who have sex with men. *HIV Med*. 2009;10(7):432-8. [DOI: [10.1111/j.1468-1293.2009.00708.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-1293.2009.00708.x)] [PMID]
9. Dehghani H. Typology of 15 urban areas of Isfahan with emphasis on social harms of the above malignant neighborhoods [in Persian]. *J Appl Sociol*. 2019;30(2):21-4.
10. Pal Singh Balhara Y, Sarkar S, Chandra Bera S, Gupta R, Chawla N, Lal R. Who seeks treatment for dual disorders? Observations from a dual disorder clinic at the national drug dependence treatment centre in India over a 12 year period. *International Journal of High Risk Behaviors and Addiction*. 2017;6(1):e32501. [DOI: [10.5812/ijhrba.32501](https://doi.org/10.5812/ijhrba.32501)]
11. Haynie DL, Soller B, Williams K. Anticipating early fatality: Friends', schoolmates' and individual perceptions of fatality on adolescent risk behaviors. *J Youth Adolesc*. 2014;43(2):175-92. [DOI: [10.1007/s10964-013-9968-7](https://doi.org/10.1007/s10964-013-9968-7)] [PMID]
12. Botvin GJ, Kantor LW. Preventing alcohol and tobacco use through life skills training: theory, methods, and empirical findings. *Alcohol Res Health*. 2000;24(4):250-7. [PMID]
13. Ghanbari Zarandi z, Mohammadkhani S, Hasheminasab M. Structural model of substance abuse in adolescents: direct and indirect roles of individual, psychological, family, and social factors [in Persian]. *Research on Addiction*. 2016;10(38):87-102.
14. Ostad Rahimi A, Fathi A. The role of family communication patterns and school culture in addiction tendency in students [in Persian]. *Research on Addiction*. 2021;15(59):275-92. [DOI: [10.52547/etiadpajohi.15.59.275](https://doi.org/10.52547/etiadpajohi.15.59.275)]
15. Mohseni S, Mirgol A, Abbasnezhad H. Determining the relationship between school environment with risky behaviors and addiction among high school students [in Persian]. *Health Res J*. 2020;5(2):89-95. [DOI: [10.29252/hrjbaq.5.2.89](https://doi.org/10.29252/hrjbaq.5.2.89)]
16. Alizadeh F, Akhavan-Tafti M, Khadami M. Investigating the causes of tendency to risky behaviors in male high school students in Tehran [in Persian]. *Journal of Social Order*. 2017;9(2):103-28.
17. Abolmaali Alhosseini K. The structural relationship between school bonding and high-risk behaviors in adolescents: Mediating role of motivational structure [in Persian]. *Journal of Educational Psychology*. 2018;9(3):83-102.
18. Mohammadhoseini S, Taklavi S. The role of meaning of education and academic engagement in predicting of high-risk behaviors in adolescents [in Persian]. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal*. 2019;8(10):105-14. [DOR: [10.1001.1.2383353.1398.8.10.7.1](https://doi.org/10.1001.1.2383353.1398.8.10.7.1)]
19. Abdzadeh S, Azmoodeh M, Abodlahpoor A, Livarjani S. The relationship between early maladaptive schemas and academic procrastination with high-risk behaviors; case study of secondary school students in Miandoab City [in Persian]. *Social Sciences*. 2019; [In Press].
20. Samimi Z, Heyrati H, Ramesh S, Kord Tamini M. Role of academic motivation in high-risk behavior of vulnerable students [in Persian]. *J Child Ment Health*. 2016;3(3):85-95.
21. Amini M, Salimi M, Tajvidi M. Studying effect of Health Promotion School (HPS) project on social sanitary behavior of elementary school girls at Karaj 3rd educational zone [in Persian]. *J Health*. 2018;9(3):314-21. [DOI: [10.29252/j.health.9.3.314](https://doi.org/10.29252/j.health.9.3.314)]
22. Henderson E, Aaron S, Blackhurst Z, Maddock M, Fincham F, Braithwaite SR. Is pornography consumption related to risky behaviors during friends with benefits relationships? *J Sex Med*. 2020;17(12):2446-55. [DOI: [10.1016/j.jsxm.2020.08.017](https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2020.08.017)] [PMID]
23. Partovi L. An investigation into the occurrence of risky

- behaviors with a focus on quality of life among the adolescents and youth [in Persian]. *Social Welfare*. 2021;21(81):195-240. [DOR: [20.1001.1.17358191.1400.21.81.3.6](https://doi.org/10.1001.1.17358191.1400.21.81.3.6)]
24. Seers K. Qualitative data analysis. *Evidence-based Nursing*. 2012;15(1):2-10. [DOI: [10.1136/ebnurs.2011.100352](https://doi.org/10.1136/ebnurs.2011.100352)]
 25. Gall MD, Borg WR, Gall JP. *Educational research: An introduction*. Boston, MA: Pearson/Allyn & Bacon; 2007.
 26. Kvale S. *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. 1st ed. New York, NY: Sage Publications, Inc; 1996.
 27. Khastar H. A method for calculating coding reliability in qualitative research interviews [in Persian]. *Methodology of Social Sciences and Humanities*. 2009;15(58):161-74.
 28. Nonnemaker JM, McNeely CA, Blum RW. Public and private domains of religiosity and adolescent health risk behaviors: Evidence from the national longitudinal study of adolescent health. *Soc Sci Med*. 2003;57(11):2049-54. [DOI: [10.1016/s0277-9536\(03\)00096-0](https://doi.org/10.1016/s0277-9536(03)00096-0)] [PMID]
 29. Poshtmashadi M, Ahmadabadi Z, Panaghi L, Zadehmohammadi A, Rafiei H. The role of school in tendency to cigarette, alcohol and drug abuse in high school students in Tehran [in Persian]. *Journal of Research in Behavioural Sciences*. 2010;8(1):1-1.
 30. Meldrum RC, Young JTN, Weerman FM. Reconsidering the effect of self-control and delinquent peers: Implications of measurement for theoretical significance. *J Res Crime Delinq*. 2009;46(3):353-76. [DOI: [10.1177/0022427809335171](https://doi.org/10.1177/0022427809335171)]
 31. Dargahi S, Ayadi N, Shakarami M, Mohebbi H, Ghasemzade A. Relationship between parental monitoring and companionship with delinquent peers in high risk behaviors of single-parent adolescents [in Persian]. *Journal of Health Breeze*. 2014;2(4):1-8.